
A, Á

ablakos bélyeg *ritka, post* egyes helyeken vékonyabb, kopott, áttetsző bélyeg

ablakos boríték *hiv, post* olyan boríték, amelynek az erre a célra átlátszóvá tett részén keresztül a levélpapírra írt cím elolvasható

ablakos gipsz *orv* körkörös gipszkötés, amelyen sebkezelés céljából különböző nagyságú nyílást, „ablakot” készítenek

ablakos kalász *népies, mezg* ritka szemű kalász

ablakos kötés *orv* olyan kötés, amelyen nyílás van a seb kezelésére

ablakos szedés *nyomd* kiemelés végett keretbe foglalt szedés

ablakos vászon *népies* olyan vászon, amelynek szövésekor néhány szál kimaradt

ablakos vetés *népies, mezg* bizonyos helyeken igen ritka vetés

ablak táblája az ablak védelmére v. a szoba elsötétítésére szolgáló lap, ill. lapok

ablakvágás joga *népr, jog* a háztulajdonosnak az a joga, hogy háza falán a szomszéd udvarára néző ablakot nyisson; ablakjog

abonans étkezde olyan étkezde, amelyben csak előfizetéssel lehet étkezni; előfizetéses étkező, étterem

abrakos tarisznya *népr* lovak, csikók etetésére szolgáló, erős vászomból varrott, az egyik rövidebb oldalán nyitott, félbevágott zsák

ábránd → magyar ábránd

ábrázolás → szentek ábrázolása

ábrázoló geometria *mat* a geometria azon fejezete, amely térbeli alakzatok síkbeli ábrázolásának elvi és gyakorlati kérdéseivel foglalkozik

ábrázoló művészet *művt* a valóságot anyagi eszközökkel megjelenítő művészet, pl. a festészet és a szobrászat

abroncs → ujjbenyomásos abroncs

abroncsos szekér *tájny* ekhós szekér, amelynek fedelét v. ponyváját félkör alakú faabroncsok v. vasabroncsok tartják

abroncsos szoknya *régies, ruh* vékony abroncsokra rádolgozott, alul kör alakban szélesen elálló, némileg a harang alakjához hasonló bő szoknya; krinolin

abrosz → kontyoló abrosz

abszolút alkohol *kém* víztartalomtól a lehetőségig mentes, általában 96–99°-os etil-alkohol; tiszta szesz

abszolút áteresztőképesség *földr* a közetekre jellemző fizikai állandó; folyadékoknak és gázoknak 1 atm nyomása és 25 °C hőmérsékleten a közeten való áthatoló képességét fejezi ki

abszolút érték *mat* egy szám nagysága, függetlenül (+ v. –) előjelétől; minden valós szám az ún. számegyenes egy pontjával ábrázolható; ennek a pontnak és a számegyenes 0 pontjának a távolsága (pontosabban e távolság mérőszáma) a megfelelő valós szám abszolút értéke

abszolút értékőbblet *közz* az értékőbbletnek az a (fő) változata, amely a napi munkaidőnek a szükséges munkaidőn túl való meghosszabbításából eredő őbbletmunka értékéből adódik

abszolút fekete szín *fiz* olyan feltételezett szín, amely minden ráeső fénysugarat elnyel

abszolút fekete test *fiz* olyan feltételezett test, amely az összes ráeső sugárzást elnyeli, semmit sem ver vissza, s nem ereszt át (üreg); sugárzóképesége csak a hőmérséklettől függ; jellemző és elméleti vonatkozásban fontos tulajdonsága, hogy adott hőmérsékleten több energiát (hő- és fény-) sugároz ki, mint bármely más test

abszolút fényesség *csill* a csillagok fényességét jellemző mérték; egysége a fényrend

abszolút geometria *mat* azon geometriai tételek rendszere, amely tételek az euklideszi geometriának a párhuzamossági axiómától (párhuzamos egyenesek) független alaptételeiből vezethetők le, de annál általánosabb érvényű mértani rendszer, amelynek az euklideszi csak egyik sajátos, különleges esete

abszolút hallás *zene* olyan zenei hallás, amelyel felismerhető a zenei hang magassága összehasonlító hang egyidejű hallása nélkül, ill. valakinek ez a képessége

abszolút hőmérséklet *fiz* a létező legalacsonyabb hőmérséklettől (-273 °C) °C -okban számított hőmérséklet

abszolút idő és tér *filoz, fiz* olyan feltételezett (egyenmű) idő és tér, amely az anyagtól és ennek mozgásától függetlenül létezik, s amelynek törvényszerűségei mindig és mindenütt egyformák, azonosak

abszolút igazság *filoz* általában olyan tétel, állítás, amelynek érvénye nem függ más tétel érvényétől

abszolutizmus → **felvilágosodott abszolutizmus**

abszolút kisvíz *földr* valamely folyónak az eddig észlelt legalacsonyabb vízállása

abszolút konvergencia sor *mat* olyan konvergencia sor, amely akkor is konvergencia marad, ha tagjait azok abszolút értékével helyettesítjük

abszolút kormeghatározás *földr* a természetes radioaktív izotópok ismert bomlási sebességén alapuló földtani időmérési módszer kőzetek korának, földtörténeti korok időtartamának megállapítására

abszolút létező *filoz* a létezés és minden létező végső alapja, abszolútum

abszolút magasság *földr* valamely földrajzi helynek, térbeli pontnak a tenger szintjétől számított magassága

abszolút merev test *fiz* (feltevésként) teljesen szilárd, összenyomhatatlan test

abszolút mértékegységek *fiz* a CGS-rendszeren alapuló, ill. abból levezetett mértékegységek

abszolút monarchia *tört* a hanyatló feudalizmus és a kialakuló kapitalizmus átmeneti korszakában kialakult kormányzati rendszer

abszolút mozgás *filoz* (a dialektikus materializmus szerint:) az anyagi világban megnyilvánuló örök mozgás, folytonos változás, fejlődés, átalakulás

abszolút nedvesség *fiz* 1 m^3 levegőben levő vízpára mennyisége, ill. nyomása g-ban, ill. mm-ben kifejezve

abszolút nullapont *fiz* (ismeretünk jelenlegi állása szerint:) a lehető legalacsonyabb hőmérséklet: -273 °C

abszolút sebesség *fiz* valamely mozgó test feltételezett sebessége az abszolút térhez viszonyítva

abszolút szavazattöbbség v. szótöbbség valakire, valamire eső szavazatoknak olyan

száma, mennyisége, amely meghaladja az összes szavazatok felét, tehát nagyobb, mint a többieké együttvéve

abszolút szellem *filoz* (az idealista filozófiában:) abszolút létező, a világész

abszolút fő nyelvt a szónak az a része, amelyet valamennyi rag, jel és képző leválasztása után kapunk, s amely a szó jelentésbeli alapjának hordozója (pl. az „ügyeskedik” szó abszolút töve „ügy”)

abszolút többség ötven százalékosnál nagyobb, általános többség

abszolút szerek *kém* finom eloszlású, nagy felszínnel bíró anyagok, amelyek oldott anyagokat, gázokat képesek megkötni

abszurd dráma *irod* fő megállapításai, hogy az ember tehetetlen lény, törekvései eleve kudarcra ítélték, magánya, szorongásai feloldhatatlanok

acél → **damaszkuszi acél; szerkezeti acél**

achát → **szalagos achát**

Actio Catholica *vall* Katolikus Akció, katolikus tevékenység; XI. Piusz pápa kezdeményezésére jött létre 1922-ben: a katolikus híveknek az egyházi hatóság irányításával működő szervezete, célja a világi hívek tömörítése, a hitélet elmélyítése, a katolicizmus terjesztése

action gratuite *filoz* társadalmi és gazdasági szempontból érdek nélküli, logikai és lélektani okokkal megmagyarázhatatlan, indokolatlan cselekedet

ácsolt bútor *népr* fejszével hasított deszkából, sarokpilléres felépítéssel előállított bútor

ad → **gőzt ad a gépnek; közöpre adja a labdát; sakkot ad valakinek; zálogba ad ad 1., ad 2., ad 3. stb.** *hiv, vál* (latinosan szerkesztett határozó viszonyító szava, a ragtalan szó előtt) (főként írásos jelentésekben, feljegyzésekben, válaszokban, sorszámnevekkel tagolt, de tőszámnevekkel kimondott fejezetekre, értelmi részekre való hivatkozásként) először, másodsor, harmadszor stb.; az 1., 2., 3. stb. ponthoz, fejezethez

adás → **élő adás**

adatfeldolgozás → **gépi adatfeldolgozás**
adatik tudtára mindenkinek, hogy... *régies, hiv* dobszóval közhírré tett közlemények bevezető fordulata

adatszolgáltatási kötelezettség *közg* jogszabályban előírt kötelezettség rendszeres v. egyszeri adatszolgáltatás teljesítésére

adminisztratív államtitkár *elav, pol* olyan államtitkár, aki valamely minisztérium ügyintézését vezeti; állása, megbízása független a kormányváltástól

adó → **direkt adó; fogyasztási adó; forgalmi adó; kereseti adó; királyi adó; közvetített adó; portális adó; regresszív adó; társulati adó**

adományozás → **szabad adományozás**

adóprés → **működik az adóprés**

adósok börtöne *tört* az a börtön, ahová a fizetni nem tudó adósokat zárták

adósok könyve *elav, ker* olyan üzleti könyv, amelyben több személynek hitelt nyújtó üzletember nyilvántartotta adóseit és tartozásait

adósság → **függő adósság**

adó-vevő → **műholdas adó-vevő**

adóztatás → **arányos adóztatás**

adventista felekezet *vall* Krisztus második eljövételére váró, ezt hirdető, amerikai eredetű protestáns szekta

afgán szőnyeg *művt* durva csomózású, teljesen gyapjú anyagú, nagyobb méretű, türkmén szőnyeg

ág¹ → **kivirágztatott ág; zöld ág**

ág² → **egyenes ágon; emelkedő ág; lemező ágon**

agancs → **hatos agancs; hullott agancs; koronás agancs; tízes agancs**

ágazat → **hit ágazatai**

ágazatos hittan *vall* a vallás minden fő tételét tárgyaló hittan

ágazó fejsze olyan fejsze, amellyel a kidöntött fa ágait eltávolítják

age → **New Age**

aggaszt → **túrót v. tejet aggaszt**

aggatékra kerül *vad* (szárnyas vadat) vadászaton elejtenek

aggkori elmebaj *orv* minden 65. év felett jelentkező elmebetegség

agglutináló nyelv *nyelvt* olyan nyelvtípus, amelyben a szavak jelentésének módosítására, ill. változtatására elsősorban a szavakhoz ragasztható analitikus nyelvi elemeket (képzőket, ragokat, jeleket) használnak; toldalékoló nyelv

aggott tej *népr* a fejsz után edényekben magára hagyott, erjedés folyamán savanyú alvadákká alakuló tej; aludttej

agitáció → **házi agitáció**

ági vagyon *jog* az a vagyon, amely leszármazók hiányában az örökhagyó családjának azon (apai v. anyai) ágára száll vissza, ahonnan az örökhagyó a vagyont annak idején ajándékozás v. öröklés útján szerezte

agos gyerek *népr* leginkább az angolkóros, sovány, szőrös, öreges kinézetű újszülött elnevezése

ágostoni hitvallás *vall* a német lutheránusok teológiai, szertartási, egyházszerkezeti hitelveit megfogalmazó, V. Károly császárnak az augsburgi birodalmi gyűlésen (1530) átnyújtott irata (szerzője nagyrészt Melancthon volt), amely a 16. századi magyarországi evangélikus hitvallásoknak is alapjául szolgált; augsburgi hitvallás

ágostonos regula *vall* Szent Ágoston szerzetesi szabályzata

agrárrolló → **szétrnyílik az agrárrolló**

agy → **kerék agya; puska, pisztoly, revolver agya**

ág → **emeletes ág; fedeles ág; fiókos ág; menyasszony ág; mennyezetes ág; paplanos ág; rácsos ág; szuperlátos ág; vetetlen ág; vetett ág**

agyag → **tűzálló agyag**

agyalapi mirigy *biol* a gerincesek egyik belső elválasztású mirigye, a hipotalamuszhoz egy nyéllel kapcsolódik; hormonjaival több belső elválasztású mirigy működését szabályozza

ágybéli portéka *népr* ágynemű, ill. ezzel bevont holmi a test melegen tartására és a kellemes fekvés biztosítására

ágy feje ágynak az a része, amerre fekvéskor a fej szokott lenni

agyhártya → **kemény agyhártya; lágy agyhártya**

agyról hajt a szőlő *szől* tőkéről hajt a szőlő

ágyú → **szakállas ágyú**

ajakos medve *állat* a medvefélék családjába tartozó, Elő-Indiában élő állat(faj); ajka ormányszerűen megnyúlt

ajakos virág, növény *növ* ajakos pártájú, ill. ilyen virágú növény

ajándék → **kegyelmi ajándék; szerelmi ajándék; Szentlélek ajándékai**

ajándékos kosár *népr* kerek kétfülű v. hosszúknak egyfülű karos kosár, amelyben a lakodalmas ajándékot v. a gyermekágyas aszszonynak szánt ételt viszik